

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga LV-1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2009.gada 21.maijā Nr.
Uz 28.04.2009. Nr.1-04/168-pav

Satversmes tiesas tiesnesei

K.Krūmai

Jura Alunāna ielā 1
Rīgā, LV - 1010

Par viedokli lietā Nr.2009-05-01

Tiesībsarga birojā ir saņemta Jūsu 2008.gada 28.aprīļa vēstule Nr. 1-04/168-pav. Vēstulei pievienotajā 2009.gada 27.aprīļa Lēmumā par pieaicināto personu ir izteikts lūgums sniegt viedokli par jautājumiem, kuriem pēc Tiesībsarga domām varētu būt nozīme lietā Nr.2009-05-01. „Par Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁴ panta astotās daļas 4.punkta vārdu „divas” un „mēnesī” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam”.

Latvijas Republikas Satversmes 96.pantā ikvienam ir nodrošinātas tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Tiesības uz korespondences neaizskaramību nozīmē gan tiesības būt brīvam no korespondences pārtveršanas, gan arī vispār tiesības uz saziņu. Tādējādi šīs tiesības ietver arī tiesības sazināties telefoniski. Tiesības uz korespondences neaizskaramību ir garantētas arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (turpmāk tekstā – ECK) 8.pantā.

Latvijas Republikas 1997.gada 4.jūnijā pieņemtā likuma “Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu” 4.pants nosaka, ka Latvijas Republika atzīst par obligātu *ipso facto* bez īpašas vienošanās ECT jurisdikciju visos jautājumos, kas attiecas uz šīs konvencijas un tās protokolu interpretāciju un pielietojumu.

Blakus jau minētajiem saistošajiem regulējumiem attiecībā uz korespondences neaizskaramību, ir arī dokumenti, kas valstīm neuzliek saistošus pienākumus, tomēr tām vajadzētu vadīties pēc šiem ieteikumiem. Uz ieslodzīto korespondences neaizskaramību tieši attiecas Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikuma Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (turpmāk – Ieteikums) papildinājuma 24.1.pants, kas nosaka, ka „ieslodzītajiem atļauj satikties ar ģimenes locekļiem un citām personām, kā arī ar ārējo organizāciju pārstāvjiem

un sazināties ar šīm personām, cik bieži vien iespējams, sarakstoties, pa telefonu vai izmantojot citus saziņas veidus”.

Detalizētāks tiesību uz korespondences neaizskaramību attiecībā uz ieslodzītajām personām skaidrojums ir sniegts Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk tekstā – ECT) spriedumos. Tā, piemēram, arī Saeimas atbildes rakstā minētajā ECT spriedumā A.B. pret Nīderlandi (*A.B. v. The Netherlands*) ECT ir norādījusi, ka attiecībā uz iespējām izmantot telefonsakarus ECK 8.pantu nevar interpretēt kā tādu, kas garantē ieslodzītajiem tiesības izdarīt telefona zvanus, jo īpaši tad, ja ir nodrošinātas iespējas uzturēt kontaktus ar cita veida saziņas līdzekļiem un šīs iespējas ir adekvātas. Tādējādi ECT ir norādījusi uz to, ka valstij nav pienākuma nodrošināt visiem ieslodzītajiem iespēju izmantot telefonus, lai sazinātos ar personām ārpus ieslodzījuma vietas.

Tāpat minētajā spriedumā ECT ir uzsvērusi, ka gadījumā, ja ieslodzījuma vieta sniedz ieslodzītajiem iespēju izmantot telefona sakarus, ir jāņem vērā ieslodzījuma vietā pastāvošie apstākļi. Tādējādi telefona sakaru pieejamību drīkst pakļaut likumīgiem ierobežojumiem, piemēram, ņemot vērā to, ka telefonu vēlas izmantot arī citi ieslodzītie un pastāv prasība nepieļaut nekārtības un noziegumus. ECT ir atzinusi, ka iepriekš minētajā kontekstā un tiktāl ciktāl šādus nosacījumus var uzskatīt par ierobežojošiem personas tiesībās uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību, šādus ierobežojumus var atzīt par pamatotiem un atbilstošiem ECK 8.panta otrās daļas izpratnē¹.

Tomēr iepriekš minēto pamattiesību ierobežojums uzskatāms par pamatotu un tiesisku tikai tajos gadījumos, ja:

- 1) ierobežojums ir noteikts ar likumu;
- 2) ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) ierobežojums ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā ECK 8.panta otrajā daļā minēto mērķu sasniegšanai. Nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā šajā gadījumā nozīmē, ka:
 - a) pastāv neatliekama sociāla vajadzība pēc šāda ierobežojuma, kā arī
 - b) ierobežojums ir samērīgs. Attiecīgi samērīguma kritērijs ECK izpratnē ir ievērots, ja:
 - izvēlētais līdzeklis ir piemērots mērķa sasniegšanai,
 - nav citu mazāk ierobežojošu līdzekļu un
 - sabiedrības ieguvums no tiesību ierobežošanas ir lielāks nekā indivīdam nodarītais kaitējums.

Analizējot Kodeksa 50.⁴panta astotās daļas 4.punktu pēc augstākminētās shēmas, konstatējams:

1. Saskaņā ar Latvijas Soduzpildes kodeksa (turpmāk – Kodekss) 50.⁴ panta astotās daļas 4.punktu notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma vidējā pakāpē ir tiesības „izmantot divas telefonsarunas mēnesī”. Kodeksā ir noteikts telefonsarunu skaits arī ieslodzītajiem, kas atrodas citās soda izciešanas režīma pakāpēs.

¹ *A.B. v. The Netherlands*, 29 January 2002, ECHR, no. 37328/97, paras.92-93, < <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=A.B.%20%20Netherlands&sessionId=23821270&skin=hudoc-en>>, pēdējo reizi skatīts 2009.gada 20.maijā.

Tātad ir uzskatāms, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu. Konkrētajā gadījumā nav nepieciešams analizēt likuma pieņemšanas tiesiskumu, jo šo apstākli puses neapstrīd.

2. Kodeksa 50.⁴ panta astotās daļas 4.punkta interpretācija dod pamatu uzskatīt, ka notiesāto tiesības uz telefonsarunām tiek ierobežotas ar mērķi nodrošināt pieeju telefonsarunām visiem ieslodzītajiem un nepieļaut nekārtības un noziegumus brīvības atņemšanas vietās.

3. Kodeksa 50.⁴ panta astotās daļas 4.punktā noteiktā ierobežojuma nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā jāvērtē ņemot vērā vairākus nosacījumus.

3.1. Pirmkārt, sabiedrības ieguvums no konkrētā tiesību ierobežojuma. Minētajā gadījumā ieslodzīto personu tiesības tiek ierobežotas, lai nodrošinātu kārtību brīvības atņemšanas iestādē un novērstu jaunu noziegumu izdarīšanu. Tāpat arī sarunas tiek ierobežotas, lai tās, atbilstoši Kodeksa 49.panta septītajai daļai varētu tikt kontrolētas. Šāda kontrole ir nepieciešama, lai nodrošinātu kārtību un novērstu noziegumu plānošanu.

3.2. Otrkārt, jāvērtē vai šāds ierobežojums ir samērīgs. Izvērtējot ierobežojuma samērīgumu, jāņem vērā vairāki apstākļi. Jāuzsver, ka ieslodzītiem tiek nodrošinātas arī cita veida iespējas sazināties ar personām, kuras neatrodas ieslodzījuma vietā (tikšanās, vēstules, telegrammas). Tādējādi ieslodzītie var uzturēt kontaktus, ne tikai izmantojot telefonu, bet arī citus saziņas līdzekļus. Tāpat jānorāda, ka ieslodzītajiem netiek pilnībā liegta iespēja izmantot telefonu, lai sazinātos, bet tiek noteikti ierobežojumi, atbilstoši soda izciešanas režīma pakāpei. Nosakot pieļaujamo telefona sarunu skaitu attiecīgā laika periodā tiek ņemtas vērā visu ieslodzīto tiesības izmantot telefona saziņas līdzekļus un tas, lai kopējais šim nolūkam atvēlētais laiks tiktu samērīgi sadalīts ieslodzīto starpā, atbilstoši soda izciešanas režīma pakāpei. Tāpat ierobežojumi tiek noteikti, lai varētu nodrošināt sarunu kontroli un tādējādi drošību gan ieslodzījuma vietā, gan ārpus tās.

Atbildot uz Satversmes tiesas uzdoto jautājumu par to, vai Saeimas atbildes raksta otrajā lapā norādītie trīs apsvērumi var būt par pamatu apstrīdētajos vārdos noteiktā ierobežojuma pamatošanai, vēlos paust viedokli, ka nepieciešamība gādāt par ieslodzījuma vietas režīmu un nepieciešamība kontrolēt ieslodzīto personu telefonsarunas var būt pamatojums tam, lai noteiktu apstrīdētajos vārdos ietvertu ierobežojumu. Attiecībā uz Saeimas izteikto trešo apsvērumu, ka taksofonu nepietiekamais skaits, var būt atbilstošs pamatojums cilvēktiesību ierobežošanai, norādu, ka līdzekļu trūkums nevar būt attaisnojošs iemesls tam, lai neievērotu personas cilvēktiesības. Šādā gadījumā varētu tikt apdraudēta pati cilvēktiesību pastāvēšana un līdz ar to demokrātiskā valsts iekārta.

Ņemot vērā ECT viedokli un citus iepriekš izklāstītos argumentus, secinu, ka attiecībā uz cilvēktiesību ievērošanu, Kodeksa 50.⁴ panta astotās daļas 4.punkta vārdi „divas” un „mēnesī” atbilst Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam.

Ar cieņu
Tiesībsargs

R.Apsītis